META L-KELMA TA' ALLA MA DAĦLETX FIL-KERREJJA (1)

Ix-xemx kienet għadha qed tfeġġ minn fuq il-bini għoli tal-belt, xħin min-naħa tax-xerq (2) firxa dawl qisha raxx deheb maħlul, imħallat b'ħafna porpra bdiet tqabbad bil-ftit il-ftit it-twieqi nodfa tad-djar l-aktar għoljin u l-aktar fil-qabda sa ma biddlithom f'mixegħla ta' nar aħmar: tagħmixa deheb, fidda w porpra jatu ġo xulxin, qishom ilsna tan-nar li mal-għabex jirgħa fil-punent. U din il-ħuġġieġa għodwija nfirxet ukoll fuq il-bejt ta' kerrejja mill-ifqar mwaqqfa minn ħafna għorof imtellgħin waħda fuq l-oħra, dojoq, bla nifs, qishom oqfsa tal-bhejjem tal-grixti. Fqar tas-sew in-nies ta' dil-kerrejja, imma x-xemx ta' Alla titla' għal kulħadd.

"Sebaħ" għajjat Ċensu jmattar idejh u riġlejh fuq mitraħ qadim f'waħda mill-idjeq għorof ta' din il-kerrejja. U Loreta, martu, xħin semgħetu, tqalbet fuq ġenbejha, għorkot għajnejha nofshom magħluqin bin-ngħas u "Sebaħ", wieġbet, "Alla magħna, mela nqumu għal kafè". L-ewwel li qam fuq saqajh kien Ċensu, u dan, malli tena l-mitraħ tiegħu u gerbu f'rokna, beda iħarrek l'uliedu minn spallithom biex forsi jistenbħu. Kellu tfajla w ħames subien mixħutin minn tulhom fl-art ħallata bal-lata fuq imtieraħ taċ-ċraret imqattgħin, imġantin għal dan il-ħin. L-ewwel ma qamet minnhom kienet bintu Karmela l-kbira fost l-ulied, xbejba ta' xi għoxrin b'xagħarha qastni, imħabbel qisu kobba ħarir mħarbta, liebsa qmis ta' taħt roqgħa fuq roqgħa, nieżla trietaq sa minn fuq qaddha u mxattra mit-truf; hekk li min-naħa kienet tilħqilha sa rkubtejha, u minn l-oħra kienet tħalli biċċa minn koxxitha barra, bajda daqs il-ħalib, imma

---

(1) Wara li wieħed ikun qara dil-kitba tiegħi għandu jifhem li jiena ma ridtx nolqot lill-persuni jew klassi ta' persuni fihom nfushom, imma biss abbuż, li fil-każ tagħna hu li ħafna oraturi mħabba li ma jistudjawx il-Malti, iħaddnu ħafna kliem barrani, aktar ħsejjes milli sens, u jispiċċaw biex ma jif-tehmux u b'hekk jitilfu ħafna mill-ġid li setgħu jagħmlu. Dan q'ed ngħiduh għal dawk li sew biex ifaħħru, sew biex imaqdru, jidhrilhom li fil-kitba tiegħi hemm xi ħaġa jżjed minn dak li fissirt issa. Dawk li ma jaqblux miegħi, ma jinsewx li wara li ilna nsara aktar minn elf sena, għad ma għandiex xo-għol ta' oratorja reliġjuża b'ilsienna li wieħed jista' jiftaħar bih. Tgħid il marda fil-ħmerijiet ta' rasna fil-preġudizzi kontra lsien Art twelidna? Hutna fid-din, Taljani, Ingliżi, Franċiżi w oħrajn jgħożżu xogħolijiet kbar ta' oratorja reliġjuża, żina tal-letteratura tagħhom u ġieħ tal-Knisja. Biss aħna, nsara fost l-insara, patrijotti fost il-patrijotti, ma għandiex, u l-anqas naħdmu biex ikol-lna, xogħolijiet bħal dawn! L-Isqof Cammilleri ta' Għawdex għalhekk ħaqqu tifħir talli fiż-żewġ Volumi omeliji li ġabar xeħet l-ewwel ġebla, aktarx suriet in-nies, biex oħrajn urajh jistgħu jgħollu l-karattru tagħna bħala nsara, bħala Maltin.

(2) Xerq = lvant.

msagħtra, mbilli dit-tfajla, miskina, kienet wild il-għaks wil-ġugħ. Warajha qam ħuha Toni bil-qalziet ta' taħt biss, sidru għeri biex, kif kien igħid missieru "ma jgħarraqx iż-żewġ flokkijiet li għandu mbilli mhux la kemm taqbad u tixtri la ma hemmx flus". U hekk wieħed wara l-ieħor qamu l-erba' subien l-oħra qishom ġrieden maqbudin f'nassa, jitmattru addoċċ,jolqtu l-xulxin b'minkbejhom x'ħin jogħorku għajnejhom bi ngħas donnhom sa jinstabtu fl-art fis-sakra. Kienu jsewdulek qalbek, jaħasra, tarahom nexfin għuda f'dik id-daqxejn ta' gabuba, l-anqas jistgħu jitħarku b'xulxin. Sa fl-aħħar Ċensu setagħ jberraħ it-tieqa, u mewġa frisk naddfet il-għorfa xi ftit mill-irwejjaħ tat-titpin, u dak il-ħin dan il-missier fqir ħass f'ruħu dieħel bħal faraġ, bħal ferħ, bħal mistrieħ. Ħass il-pulmun jinfetaħlu f'sidru, u n-nifs mimli jġerrilu demmu b'qawwa ġdida ma' ġismu kollu. U tbissima ħafifa ġriet ma' xuftejh x'ħin lemaħ ix-xemx, sultana tal-għodwa, tixxabbat għal fuq il-belt. X'għana ta' dawl, ta' qawmien, ta' ħajja! Kemm hi ħelwa x-xemx, kif tnaddfek, kif issaħħek, xħin titħallat ma' demmek, xħin issaħħanlek ġenbejk! Dal-ferħ kollu ħassu l-imsejken missier, sa ma fawra ta' dieqa reġgħet għafsitlu qalbu, xħin b'ħasra kbira ftakar li, għalkemm uliedu kienu tfarfru u riedu l-wisa, għorftu kellha tkun f'kerrejja fqira qisha qafas tal-bhejjem, daqxejn ta' toqba bla ħajr, bla ħajja. "Ja Alla", temtem Ċensu minn bejn xuftejh "żgħira xewqti; iksibli biss biex nista nikri xi mkien aħjar fejn nista' nraqqad lil marti u l'uliedi bħan-nies!" U dak il-ħin laħqet fejnu martu Loreta, mara ħelwa, imma mixruba bil-għaks. "X'int titħasseb, Ċens?" qaltlu bi tbissima u b'rasha mserrħa fuq spaltu "Int dejjem għanja waħda; taqta' qalbek wisq. Ma tafx li hemm Alla, ħi? ersaq lejh, u taqla! Taf li biss biss ilek ma tqerr ħafna u priedki ftit li xejn. Ara, Alla żgur ifarrġek jekk il-lejla tmur tisma priedka fil-knisja ta' Santu Wistin. Għidli iva' Ċens, f'ġieħ saħħiet uliedna!'. U mbagħad b'ħeġġa ta' mħabba żagħżugħa telqet xuftejha fuq ġbinu u bisitu, għax dawn l-imberkin ta' fqar jafu jħossu w iħobbu wkoll, għad li aħna bosta drabi naħsbuhom bhejjem u nsakkruhom f'oqfsa fejn il-ġisem jitmermer, wir-ruħ tinfena. "Tmur? għid iva!", reġgħet staqsietu għajnejha f'għajnejh. "Immur" wieġeb Ċensu bi ħniena kbira f'ħarstu.

Ċensu kien raġel xipli, tatih ma' dwar il-erbgħin. Imma mis-sfurija ta' wiċċu, kont tagħraf li dal-bniedem kien ra ħafna f'ħajtu, li kien bata sal-ġugħ, li kien ra l-mewt għaddejja minn quddiem għajnejh. Qalbu biċċa deheb, ma kienx jaraha bi kbira li jsofri hu, imma dik li jara fit-tbatija lil min kien iħobb, martu w uliedu, dik kienet teħodlu nofs ħajtu, tkiddu, tħallih bla tama tar-ruħ wil-ġisem. U kif bosta drabi jiġri lil min jaqta' qalbu mid-dinja, dar-raġel, għalkemm ma kienx ħażin minnu nnifsu, kien wasal biex bired fil-ħwejjeġ

ta' Alla. Lejn knisja kien ilu ma jersaq is-snin u Loreta telgħet erbatax il-sema bil-ferħ meta rnexxielha ġġagħlu jwegħedha li kellu jmur jisma' l-priedka.

*
* *

Fil-knisja ta' Santu Wistin nemmelija nies kienet qiegħda tinġama' biex tisma l-priedka ta' qassis żagħżugħ illawrjat f'Università ta' barra, għaref ħafna kif kienu jgħidu n-nies, u kif kienu jixhdu s-sarbut ittri ta' wara ismu. (Dawn l-imberkin ta' ittri x'għandhom ħila jagħmlu!) Fost dawn in-nies kien hemm Ċensu liebes skond butu, libsa qadima taqta' jiesek tgħoddilha l-irqajja, imma qalbu kienet imfawwra bl-isbaħ tifkiriet tat-tfulija mbierka, ta' dak iż-żmien meta mqabbad ma' djul ommu, min jaf kemm drabi kien imur id-Dar tal-Mulej jitgħaxxaq bl-isbaħ funzjonijiet ta' ma' tulek ja sena. U malli rnexxielu jasal quddiem l-altar ewlieni ħass x'jiġbdu mit-Tabernaklu, għax deherlu li sama' l-Leħen tal-Moħbi jgħidlu : "Ibni, għix bil-kelma Tiegħi u inti ma jieħdokx ġugħ iżjed". Hekk tkellem it-Tabernaklu, u Ċensu b'rasu fuq sidru temtem kemm kemm: "Mulej tkun magħmula r-rieda Tiegħek".

U wasal il-ħin tal-priedka. Qassis żagħżugħ deher f'daqqa waħda fuq il-pulptu u ħemda kbira waqgħet fejn qabel ma kontx tisma' ħlief tqaħqiħ u twaqqigħ ta' siġġijiet. Wil-priedka bdiet, il-leħen ċar tal-qassis nstemagħ jiġri mal-knisja jidwi mal-ftuħ tan-navi, u jimraħ fuq ir-rjus tar-rassa nies li kienu b'għajnejhom f'wiċċu. Kien qassis ta' edukazzjoni moderna, imħarreġ fit-taljan, u kien wieħed minn dawk li jgħolli l-ġieħ ta' l-oratorija Maltija bl-isbaħ kliem mimli, kliem ċivili, kull kelma ddoqq miftuħa qisha l-qanpiena l-kbira ta' San Ġwann f'jum ta' btala.

Imma Ċensu ma kienx tal-qatgħa. Bniedem żgħir li jifhem il-kelma Maltija kif nitħaddtuha d-dar ma setâx ikollu x-xorti jitgħajjex bil-kliem sabieħ, ħeġġa ta' żogħżija, li kien ħiereġ mill-magħruf qassis illawrjat fl-Università ta' barra. U Ċensu mgħobbi bit-toqol ta' dnubietu, b'ruħu mrexgħa, titniggeż mix-xejn, tefagħ l-ħtija kollha fuqu nnifsu, fuq l-imgħoddi tiegħu, u bħal ruħ mitlufa beka l-aħħar tama ta' ħajtu. "Xinhu dan tiegħi" gerger waħdu "għax ma jiena nifhem xejn minn dak li qed igħid il-predikatur ? Jaqaw Alla telaqni għal dnubieti? Kont xort'oħra meta kont nisma lil Dun Belinn jippriedka, Alla jaħfirlu. Dak ma kienx għaref ; ma kellux ittri wara ismu, imma kont nifhmu. Tgħid għaliex ? U nħoss qalbi marida, bierda, mejta. Ja Alla, ħniena !" Imma dak il-ħin iż-żagħżugħ predikatur kien fl-aħjar tiegħu jisħaq fuq it-twemmin nisrani ta' Malta, qadim fostna sa mil-miġja ta' San Pawl.

"*Il-konkwista splendida tal-fidi tagħna purissima,*" kien qed ifisser dan l-oratur illawrijat "*il-konkwista ta' Pawlu fl-iżola tagħna, il-ġemma unika tal-Mediterran, għandha tiġi inċiża fl-annali ta' pajjiżna bħala l-evidena splendidza ta' l-attakkament tagħna l-Maltin mal-Fidi meraviljusa u invinċibli ta' Kristu w Ruma. O, espressjoni ta' ħlewwa ineffabili tikkomprendi edina il-ġurnata memorabli, edina id-data indimentikabili li qegħdin nikkommemoraw flimkien. Ora, sibbeni l-għadu nfernali slanċa ruħu bil-potenzi tremendi tiegħu kontra Pawlu, vinċa Kristu u miegħu il-Knisja Santissma u potentissima.* Oratorija kbira, sengħa bil-kif, fih dan il-kliem jekk tistudja kemm idoqq fuq il-widna, u kemm iżarżar u kif għandu jidwi sa mal-koppla. Bossuet u patri Segneri quddiem sengħa bħal din imejln rashom, imma miskin Ċensu kellu ruħu ċkejkna ċkejkna, qisha ruħ ta' tarbija muġugħa; u għalhekk ma setagħx jitla fil-għoli ħafna biex ilaħħaq mal-ġenju tal-oratur, illawrjat fl-Università ta' barra.

U hekk dal-midneb tħawwad, u beka lilu n-nifsu. Imma malli, wara li spiċċat il-priedka u ngħatat il-barka, hu ġie biex joħroġ, deherlu li mit-Tabernaklu reġagħ kellmu l-Leħen tal-Moħbi. "Jien b'Kelmti ridt ngħajjxek!..... jien b'Kelmti ridt ngħajjxek". Dik kienet il-karba ta' Alla.

* * *

Minn wieħed mil-ġnub tal-kerrejja għal fil-għaxija x-xemx immejla wara s-sħab kienet qed tarmi l-aħħar xrar ta' dawl aħmar fuq it-twieqi tad-djar għoljin u Ċensu, li kien qed iħares lejha, jaraha tgħib bil-ftit il-ftit, ħass f'ruħu it-toqol ta' dieqa iktar minn dari U dak il-ħin martu Loreta, safra daqs il-qarsa tax-xemgħa, bi ħlewwa ta' mħabba f'għajnejha, resqet lejh qajl qajl u "Ċens" qaltlu "qawwi qalbek, il-lejla x'ħin fit-tempju ta' ruħek tinżel il-ħemda, il-Leħen tal-Moħbi ikelmek kif tifhem inti, bħalma Dun Belinn ikien ikelmek meta kont għadek tfâl".

Ftit wara, l-aħħar ġamra dawl tax-xemx ntfiet fuq il-bejt tal-kerrejja fqira.

Guże Aquilina.